



RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-487004-II/04/DK

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 02/03/2008

Pan

Prof. dr hab. Zbigniew Cwiakalski

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Hielske Lawany Powie Ministerke

Problem pozycji procesowej pokrzywdzonego, jak Panu wiadomo, jest przedmiotem mojego ciągłego zainteresowania. Niedawno występowałem do Pana w sprawie rozważenia potrzeby zainicjowania nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania karnego, mającej na celu legislacyjne umocnienie pozycji pokrzywdzonego (RPO-547812-II/06/DK).

Należy zatem zwrócić Pana uwagę na konieczność równoległego wzmocnienia pozycji pokrzywdzonego w toku postępowania regulowanego przez przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Z 2002 r., Nr 11 poz.109, sprost. Nr 58, poz.542). Obecnie obowiązująca ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich (dalej u.p.n.) z perspektywy uprawnień pokrzywdzonych czynem karalnym nieletniego lub zachowaniem nieletniego świadczącym o jego demoralizacji, budzi bowiem moje poważne zastrzeżenia. Dotychczasowe zamierzenia nowelizacyjne, związane z przedmiotową ustawą, niestety tych zastrzeżeń nie rozwiązywały.

I. Zasadnicze wątpliwości budzi, w moje ocenie, nie przyznanie przez ustawodawcę pokrzywdzonemu prawa strony (jego interesy może reprezentować jedynie prokurator, jako rzecznik interesu społecznego), co powoduje ograniczenie uprawnień pokrzywdzonego do wnoszenia środków odwoławczych i odbiera postępowaniu walor kontradyktoryjności.

Uprawnienia, które może realizować pokrzywdzony samodzielnie, już w toku postępowania, w praktyce ograniczają się głównie do możliwości uczestniczenia w rozprawie (art.30 § 6 u.p.n.), a w toku postępowania wyjaśniającego: zgłaszania wniosków dowodowych (art. 35 § 3 u.p.n.), przejrzenia akt sprawy i sporządzenia z nich odpisów (art.36 § 2 u.p.n.), a także złożenia zażalenia

na czynności naruszające prawa pokrzywdzonego (art.38 § 1 u.p.n.). Jednak nawet i te uprawnienia wydają się w praktyce trudne do realizacji, bowiem nie ma wyraźnych przepisów nakazujących zawiadomienie pokrzywdzonego o terminach rozprawy (art.51 § 1 u.p.n.).

Z podobną niekonsekwencją spotykamy się w przypadku możliwości zaskarżenia na podstawie w art. 21 § 2 u.p.n., postanowienia o niewszczynaniu oraz umorzeniu wszczętego postępowania. Uprawnionym do wnoszenia zażaleń, w oparciu o art. 21 § 3 u.p.n., jest w tym wypadku jedynie pokrzywdzony czynem karalnym nieletniego. Poza regulacją prawną pozostają pokrzywdzeni zachowaniem nieletniego świadczącym o jego demoralizacji.

Należy podkreślić, że istotne znaczenie dla realizacji zadań i wyniku postępowania wyjaśniającego a także zapewnienia minimum kontrydiktoryjności, ma udział w nim pokrzywdzonego.

Na uwagę zasługuje również, że Sąd Najwyższy wypowiedział się przeciwko dopuszczalności kasacji pokrzywdzonego od postanowienia sądu drugiej instancji, oddalającego zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie art. 21 § 2 u.p.n. (postanów. SN z 24.07.1997 r. I CKN 479/97, OSNC 1998/1/12).

II. W kwestii możliwości składania zażaleń w toku postępowania wyjaśniającego, należy zauważyć, że pokrzywdzony nie dysponuje prawem zaskarżenia postanowień, o których mowa w art. 42 u.p.n. W efekcie, osoby pokrzywdzone czynem o dużym ciężarze gatunkowym, popełnionym przez nieletniego, nie mogą złożyć zażalenia na postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym lub poprawczym.

Zaznaczyć też należy, że pokrzywdzony w toku postępowania opiekuńczo-wychowawczego lub poprawczego nie może np. zaskarżyć orzeczenia sądu w przedmiocie zastosowania środka poprawczego czy wychowawczego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2.06.1999 r. V KZ 24/99, Prok.i Pr. 2000/1/13).

Reasumując, osoby pokrzywdzone są w postępowaniu w sprawach nieletnich traktowane de facto jako świadkowie wzywani na rozprawę wyłącznie wtedy, gdy nieletni zeznaje odmiennie, natomiast nieletni, jeżeli nawet na sali sądowej wyrażają skruchę za popełniony czyn, czynią to bez uczestnictwa pokrzywdzonego.

Dobro nieletniego sprawcy nie może w każdym przypadku usprawiedliwić ograniczenia praw pokrzywdzonego zwłaszcza, gdy nie stoją w sprzeczności z funkcją wychowawczą postępowania.

Co więcej, pozbawienie pokrzywdzonego czynem karalnym nieletniego lub zachowaniem nieletniego świadczącym o jego demoralizacji uprawnień strony, w toku postępowania regulowanego przez przepisy u.p.n., może stanowić naruszenie konstytucyjnej zasady równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) oraz zasady prawa do sądu, określonej w art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

W związku z powyższym, stosownie do art. 16 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147) uprzejmię proszę Pana Ministra o uwzględnienie przedłożonych uwag i rozważenie zainicjowania zmian ustawy dotyczącej postępowania w sprawach nieletnich. Będę wdzięczny za stanowisko Pana Ministra w tej sprawie.

*Łęka sprzy namy
/ance behavior*